

I

Op een dag, in een pub ...

‘Ik ben de rijkste vrouw van Yorkshire’, prevelt ze.

En ze blaast hem een wolkje sigarettenrook in zijn gezicht. Adam verstijft ter plekke. Hij heeft een hekel aan wolkjes sigarettenrook in zijn gezicht. Hij draagt contactlenzen, zijn ogen beginnen meteen te prikken, erg irritant. Hij heeft direct een bloedhekel aan haar, aan die Engelse daar op dat bankje in die pub, ze heeft iets typisch in haar blik, iets wat je ook weleens in de ogen van sommige roofdieren ziet. Maar hij zegt niks, hij wacht af. Kan best nog eens van pas komen, zegt hij bij zichzelf, die hartgrondige hekel die ze zojuist bij hem naar binnen heeft geblazen, tegelijk met dat nicotine- en teerwolkje dat hem een droog gevoel aan zijn ogen geeft. Maar nu gaat hij zich heel zacht en meegaand voordoen, op het onnozele af, om de vijand te misleiden. De vijandin in dit geval ... Laat ze maar praten ... Laat ze er maar op los kletsen ... Laat ze maar lekker haar gang gaan.

wat Adam daar deed

Adam Serghini was naar de Blue Bell gegaan ter bestudering van de autochtonen. Het Yorkse vvv beveelt deze ‘authentieke’ pub warm aan in zijn brochures, hier is al duizend jaar niets veranderd, sinds Willem de Veroveraar voet aan wal in Engeland zette is hier alles exact hetzelfde gebleven. Er wordt daar stevig bier gehesen en er wordt gesproken over de directe actualiteit – dat wil zeggen over de directe weersomstandigheden, allicht. ’s Winters brandt in de schouw een knappend haardvuur, en soms ook in de zomer, je bent er als het ware thuis, als je tenminste een thuis hebt, wat lang niet zeker is sinds de tijd dat mevrouw Thatcher in deze contreien heeft huisgehouden, in de jaren tachtig. In de grote steden zwerven hele legers vagebonden rond, men slaapt en sterft in kartonnen dozen, en dat midden in een rijk land ...

‘Ja, maar wat deed hij daar nou in Yorkshire?’

O, dat is een heel verhaal ... Nadat hij in Parijs een diploma had behaald, was Adam weer naar huis en haard in Marokko teruggekeerd, en had hij daar gedurende enkele jaren zijn *métier* uitgeoefend in het stof van een slaperig mijnwerkersstadje, hij had met noeste vlijt mineralen en schachtkool geproduceerd, had gezien hoe de grijze slakkenbergen steeds hoger werden en de mijngangen zich steeds verder uitstrekten, en was op een gegeven moment tot het inzicht gekomen dat hij op de verkeerde weg was en dat hij veel liever wilde reizen om de wereld beter te begrijpen. Een ambitieus plan ... De wereld begrijpen, in al zijn diversiteit en rijkdom, met al zijn talen, kleuren

en klanken. De wereld te lezen, te beleven, hem te horen zuchten, hem te proeven ... Adam was onderzoeker geworden, zo'n beetje overal, in Parijs, Amsterdam, Brussel. Hij was uiteindelijk gepromoveerd op een economisch onderwerp, het was eigenlijk een misverstand: volgens de Franse universiteit was economie een soort vergaarbak waarin je van alles en nog wat tegenkwam, sociologie, psychologie, geschiedenis, en daarom verwachtte hij van dat vak antwoorden op alle vragen. Maar de Angelsaksen hadden de grauwe vlag van de *American Economic Review* geplant op het terrein waar eertijds Braudel, Perroux en Sauvy met zo veel bravoure hadden rondgegaloppeerd. Voor hij het wist zat Adam midden in de algebra en de topologie, te goochelen met de ingewikkeldste berekeningen, afgeleide verzamelplaatsen, integraalrekeningen ... De stelling van het vaste punt, de coëfficiënten van Lagrange ... De studies van Brouwer, van Von Neumann ... Altijd weer die wiskunde, overal en nergens kwam je haar tegen, tot in het gevoelsleven, in het huwelijk, in de criminaliteit ... De criminologische economie: jazeker, die bestaat, Adam hoorde tot zijn ontsteltenis dat die door iemand was uitgevonden die daar de Nobelprijs voor had gekregen, een hoogleraar uit Chicago (kijk eens aan!). Nee, in die richting moest je het dus niet zoeken, dat was duidelijk.

'Ja, maar wat deed hij nou in ...'

Hij was in Yorkshire terechtgekomen vanwege een onderzoeksbeurs die hij had gekregen. En hij maar onderzoeken, soms heel fanatiek, soms alleen maar een beetje sloom, maar hij vond maar zelden iets, want wat is dat een droge discipline, econometrie! zo droog als gort! Maar

daar ging het niet om: waar het wel om ging, was zijn geheime project: het *begrijpen van de Engelsman*. Iets fascinerends, die Engelsman! De Peul, die was nu wel bekend, de Soussi had men zo langzamerhand wel een beetje in de gaten, de Papoea werd diepgaand geanalyseerd, maar de *English*? Goed, er gingen allerlei geruchten over, je had min of meer een beeld van hem, vage schetsen gebaseerd op verhalen van horen zeggen en onbetrouwbare praatjes: in Tanger werd gezegd dat hij tweeslachtig of homo-gericht was, in Marrakesj zag men hem eerder als rijk, in Essaoeira dacht men dat hij gek was; maar Adam Serghini wilde zich er zelf van overtuigen, *de visu*, hij wilde het zelf meemaken, het ruiken, het vluchtig palperen. Hij ging dus zelf kijken, *in situ*, hij had niks tegen reizen en ontdekkingstochten. Zodra de economische faculteit aan het eind van de middag haar deuren sloot, ging hij rondkijken op de velden waar wordt gecricket, hij scharrelde rond op bouwerijen en autosloperijen, stak zijn neus onder motor-kappen, snuffelde aan V-snaren en zuigerstangen en doolde rond in speelholen waar oude dames ‘bingo!’ brullen onder het zwaaien met een klein kartonnen kaartje. Het was allemaal één grote verrukking. Al de eerste dag ontdekte hij dat men in die streken ‘cheers’ zei en niet ‘thank you’; na enige weken viel het hem op dat veel autochtonen korte bovenbenen hebben (hij weet dit aan inteelt of het Keltendom); hij constateerde dat hoffelijkheid hier een regel is en geen uitzondering (als je buiten Londen je voet boven op de tenen van een Engelsman zet, is hij degene die zijn excuses aanbiedt ...). Avond aan avond noteerde hij zijn bevindingen in een klein waterbestendig opschrijf-

boekje dat hij vervolgens in zijn reiskoffer wegsloot.

Het had hem niet meer dan een paar dagen gekost om te ontdekken waar de ziel, de diepere waarheid, de essentie van deze geheimzinnige etnische groep zich verschool: in de pub!

Maar opgelet, je hebt pub en pub.

Je hebt de industriële, infame, commuine standaardpub, in spetterende kleuren en neonverlicht, een driedimensionale Hopper waar je je verplicht moet amuseren voor 2.99 pond sterling per consumptie. Je kunt er ook te eten krijgen: chili con carne in vloeibare vorm, ziltig smakende lasagne, slappe macaronischotels en lokale specialiteiten waarmee je in ontzetting kennismaakt, waarna je gauw een goed heenkomen zoekt. Aan muziek knalt er gewoonlijk een keiharde stamper door de ruimte, je moet schreeuwen om erbovenuit te komen, en zaterdagavond is men kortgerokt, want dan zijn alle verkoopstertjes op het oorlogspad. Adam was een geregelde bezoeker van die oorden, hij ging er kijken zonder gezien te worden – hij was trouwens volmaakt onzichtbaar, niemand die ooit iets tegen hem zei, niemand die ooit een bestelling kwam opnemen, zelfs niet als hij boven op zijn stoel ging staan, en als het hem ten slotte toch lukte om in de vlucht een langsnellende drankenschenker aan te schieten en hem om een glas ananassap vroeg, dan staarde die hem in volslagen verbijstering aan, het was alsof Adam een Toeareg om een cola had gevraagd. De klanten leken zich allemaal opperbest te vermaken, maar het kon evenzogoed een stelletje figuranten zijn die een perfecte imitatie van het geluk weggaven. Je had er alle verschijningsvormen van de menselijke sa-

menscholing, hele trossen studenten, stelletjes waar niks vreemds aan was, onverstoorbare eenlingen die getweeën of gedrieën het gezellige samenzijn beoefenden ...

En dan zijn er de pubs die een insulaire wanhoop uitstralen, waarbij je een aanvechting krijgt je aan de dichtstbijzijnde galg te verhangen, de pubs die een droef vaarwel ademen aan een Empire en een Commonwealth die voor goed voorbij zijn ... Dat zijn de beste. Dat is waar je wezen moet. Daar moet je ergens neerstrijken, in het halfduister. De mannen die daar komen, houden het duidelijk voor gezien. Ze hebben nergens meer mee te maken, praten over voetbal of tegen hun glas pils en zijn vaak halfsimpel. Dames, het rijk is aan u. Een vod ben ik, en een vod zal ik blijven, nog slapper dan een vaatdoek. Ik woon hier vlak om de hoek, driehonderd meter verderop: dit is mijn wereld, dat is mijn Romeinse heerweg, mijn navelstreng. Voortaan is het aan de Chinezen; laat die de Zuidpool en de woestijnen van de wereld maar doorkruisen. *Doctor Tsiang Hua, I presume?* De zwarten hebben de jeugd, de Arabieren de olie, Brazilië het millennium, en India de autofabrieken. Vergeet ons maar. Wij zijn het verleden, wij zijn *overleden*. Trouwens, het is nog een feit ook: dit eiland zinkt ieder jaar een paar millimeter dieper weg in het Kanaal, en zo zitten we dan met z'n allen, verstijfd en sloom, *stiff upper lip*, te wachten totdat we in de met benzine, lege flessen en rommel vergeven golven van de Atlantische Oceaan ten onder gaan.

Daar is de Blue Bell er een van, van die gealcoholiseerde rampoorden. Het is een van Adam Serghini's meest favoriete observatieposten.

Dus, 'ik ben de rijkste vrouw van Yorkshire', niet slecht als binnenkomer. Wamma! Ga maar zitten ...

En toen? Wat zei ze daarna?

Daarna zweeg ze, ja stel je voor, ze zei niets meer, misschien was ze er zelf van geschrokken, of schaamde ze zich, misschien ging ze zelfs door de grond door wat ze er zomaar had uitgeflapt. Je hebt zo van die dingen die je eruit gooit zonder dat je er erg in hebt, en waarvan je op slag spijt hebt, je zou het weer willen inslikken – maar nee, het is te laat. *Verba volant* ... De woorden hebben vleugels, de geluidsgolven verspreiden zich, daar kun je niks aan doen. Zo zie je dat de tijd onverbiddelijk en onomkeerbaar voortschrijdt.

'Really?'

Adam heeft het niet hardop gezegd, dat woord, maar hij trekt zo'n verbijsterd gezicht dat het is alsof hij in stilte de dame toeschreeuwt dat ze er meer over moet zeggen, dat ze het verder moet uitwerken, nader moet uitleggen. Je gaat je toch niet eerst zelf beschuldigen dat je het grootste fortuin van het hele kanton bezit en je vervolgens in volslagen stilzwijgen hullen? Maar niks hoor, ze is veranderd in een zoutpilaar of een marmeren zuil – ze heeft er ook haast de kleur van – ze klemt haar kaken op elkaar. Niemand heeft er iets van gemerkt, de hele droefgeestige pub gaat gewoon door met zijn geroezemoes, vriend Daniel, rechts van Adam, is nog steeds die twee studentes aan het entertainen.

Adam weet het nog niet, maar de vrouw die naast hem zit, aan zijn linkerkant, die vrouw die haar rookwolken over hem uitblaast, is inderdaad uitermate goed bemid-

deld. Ze zit er *warmpjes* bij, zoals dat heet. Dat zou ze hem een paar dagen later ook werkelijk bewijzen: ze zou hem vertellen dat zij degene in York is die *Clement Juglar* en *Quesnay and Co* bezit. Dat zijn boetieks. *Very chic*. Ze liggen aan de grootste winkelstraat van York. Je kunt het niet eens een straat noemen, het is je reinste goudmijn, een stroom van zilver en goud die van de kathedraal richting stadhuis stroomt. *Piero Straffa*, de laatste Italiaanse mode, dat is zij. En ook *Franco Modigliani*, dat is selecter, gedistingeerder. Maakt niet uit, ieder zijn smaak, maar voor haar rinkelt hoe dan ook steeds maar weer de kassa, *money, money, money*.

‘Op zaterdag komen er klanten uit Leeds, uit Londen zelfs ...’

Ze zit in de haute couture, in de mode, in een wereld van glitter en *make-believe*. Ze verkoopt haar spullen voor viermaal de prijs, maakt voor honderden procenten winst, klopt haar klanten het geld uit hun zak en voert met de geroofde centen de staat van een poenige parvenu. Ze bezit een sauna in Harrogate die ze hem zal laten zien, zegt ze (maar die belofte zal ze niet nakomen), twee restaurants en een antiquiteitenwinkel die ze laat beheren door een aantrekkelijk stel, een zekere Dennis en een zekere Bob, allebei om door een ringetje te halen. Ze heeft ook een zaak die in karamelbonbons doet. Het lijkt wel een sprookje.

‘Je bent toch Fransman, niet?’ vraagt ze hem op een keer.

Ja, wat is hij eigenlijk, Adam Serghini, hoe moet hij dat ooit uitleggen? Daar zou hij een heel boek voor nodig

hebben, hele schema's, een paar diepe zuchten, plus een dosis onzekerheid en angst ... Dan maar even meebuigen, voorlopig ...

'Ja, ik ben Fransman.' (Dat had hij haar in hun eerste gesprek al te kennen gegeven, maar ze doet alsof ze dat vergeten is – een tactiek die ze vaker zou gebruiken.)

'O, Frankrijk! Daar ben ik heel vaak, ik zit in de haute couture, snap je (ja, dat snapte hij, dat zit ze hem nou al meer dan een uur te vertellen). Maar Frankrijk wordt erg overschat (dat kleineren van Frankrijk, is daar een reden voor – misschien gewoon een eeuwenoude rivaliteit tussen twee grote stammen?). Ik ga tegenwoordig meer naar Italië om in te kopen. Milaan ...'

Ze zegt het op een speciaal kortaf toontje, waar je vingers onwillekeurige wurgregflexen van krijgen. Maar weer weet Adam zich te beheersen. Want één ding was hem meteen bij hun eerste ontmoeting, bij die spectaculaire beginzin van haar, glashelder geweest: hij had hier een koningin te pakken, de bijenkoningin van de bijenkorf die het centrum van York is, en hij moest zich nog maar een paar prikken laten weggeven, in naam van de wetenschap. Als hij het maar eerst allemaal in het kleine waterbestendige opschrijfboekje had genoteerd, dan kwam, als het onderzoek eenmaal in kannen en kruiken was, de rest later wel aan bod, het vertrappen, razend onder zijn hakken vermorzelen van dat verdomde rotkreng! Hoe erg je datgene ook haat wat je onder het mes hebt (misschien móét je wel haten wat je onder het mes hebt), het gaat erom dat je het karwei naar behoren afmaakt.

Het is bijna niet te geloven dat een vrouw in een kroeg zomaar een volslagen onbekende aanspreekt met de opmerking dat ze de *number one* van de lokale Croesussen is. Nee, zoiets doe je niet, dat bestaat niet, je overdrijft, je kletst maar wat ... Toch is het waar, zo is het echt allemaal begonnen, daar op dat bankje. Maar voor een beter begrip moet ik misschien eerst een idee geven van de omgeving, de omstandigheden.

Een half uur voordat hij de Blue Bell betrad, die hem op dat moment nog onbekend was, stond Adam pal tegenover de kathedraal van York, die men daar de *Minster* noemt.

De kathedraal is werkelijk adembenemend, vooral ook omdat hij direct aan de straatkant ligt en zogezegd pal voor je oprijst. Zowel van binnen als van buiten lijkt hij uit zuiver ivoor opgetrokken, en ondanks de beschadigingen door de protestanten die alle beelden die de buitengevel sierden hebben kapotgeslagen, heeft deze kerk toch nog steeds iets feestelijks, door het kanten kleed dat hem ooit. Boven op de zware Normandische torens bevinden zich een aantal kleine torentjes, helemaal volgens de regels zou je kunnen zeggen. Binnen is alles even kolossaal van afmeting, het duizelt je, zo immens hoog reiken de gewelven ...)*

Een klein bescheiden kuchje.

‘Neemt u me niet kwalijk, meneer, maar mag ik u iets vragen?’

Adam draait zich om, ontwakend als uit een droom, en hij ziet een nog jonge man met een melancholiek gezicht,

---

* Uit: Julien Green, *Villes*, p. 245.

kort haar, enigszins kalend, een klein, zorgvuldig geknipt snorretje, de rest is gehuld in een parelgrijze trui en een jeans.

‘Gaat uw gang.’

‘Ik heb meer dan een kwartier door het raam van Reeds, waar ik thee zat te drinken, naar u zitten kijken. U hebt al die tijd geen vin verroerd. Het heeft iets moois, een volkomen roerloos mens. Waar staat u toch zo aandachtig naar te kijken?’

Adam antwoordt dat hij zich altijd een beetje ergert aan gotische kathedralen vanwege hun gebrek aan symmetrie, maar dat deze hier niet aan dat euvel schijnt te lijden. De man luistert zwijgend. Hij kijkt Adam aan, bestudeert de kathedraal, kijkt hem opnieuw aan, dan steekt hij zijn hand uit.

‘Mijn naam is Daniel Wilson, wilt u iets met me gaan drinken?’

In de Blue Bell gezeten, hij voor een pils, Adam voor een ananassapje, vraagt Daniel Wilson aan Adam Serghini of hij architect is. Nee. Historicus. Nee. Beeldhouwer. Nee. Waarom zou hij zich voor de duivel anders voor de symmetrie van kathedralen interesseren, waar of niet? Adam begrijpt de vraag niet helemaal. De Engelsman herhaalt hem, nog een keer en nog een keer, totdat hij bij het vijfde pilsje begint te beseffen dat het eigenlijk een nogal zinledige vraag is. Bij het achtste weet hij het heel zeker, hij slaat met zijn vuist op tafel: Die veronderstelde symmetrie van gotische kathedralen is een ernstige zaak, het is belangrijk, nee, het is noodzakelijk dat dat eens grondig be-

studeerd wordt. Verder is er nog iets anders wat minstens even belangrijk is: hoe komt het eigenlijk dat niemand ooit kleine babyduifjes ziet? Die klerebeesten worden toch niet volwassen geboren, zoals die ene knakker uit de Griekse mythologie die in volle wapenrusting uit de buik van zijn moeder tevoorschijn komt? Hoe komt het dat de Mississippi van beneden naar boven stroomt? Waarom is er in elke Amerikaanse film iemand die op een gegeven moment schreeuwt: *Let's get out of here?* Of, een andere variant op de non-gevarieerdheid: *Follow that car!*

Intussen wordt het gesprek tussen Daniel en Adam door de hele Blue Bell vol enthousiasme gevolgd, iedereen is het roerend eens: het verwardste gesprek van de hele tent. Gestimuleerd door de diverse brouwersproducten van Yorkshire komen de tongen los, ieder komt met de prangende vraag die hem al zo lang kwelt. Er wordt geschreeuwd, gegild, geruzied – wat niet vaak gebeurt op die plek.

‘Laten we gaan,’ zegt Adam tegen Daniel Wilson, ‘het loopt uit de hand.’

‘Nee, juist niet: de maskers gaan af.’

Adam heeft de zwijgende vrouw links van hem nog steeds niet opgemerkt, een elegant geklede verschijning, ze zit kaarsrecht op haar stoel. Dat komt doordat vriend Wilson rechts van hem gezeten is en ze, toen de rust in de pub weer was teruggekeerd, in gesprek waren geraakt met twee onnozel lachende studentes die tegenover hen zaten. Ze waren zojuist binnengekomen en gaan zitten en hadden dus niet de opschudding van daarnet meegemaakt. Het gezelschap heeft het over van alles en nog wat, zoals dat gebruikelijk is. De studentes maken al gauw op Adam

de indruk van een stelletje kappersassistentes die van toeten noch blazen weten (ze hebben nog nooit van Virginia Woolf gehoord, die zichzelf heeft verdrongen in de rivier die door York loopt; ze weten evenmin wie Auden is, die een paar straten verderop is geboren), ze liggen voortdurend slap van de lach, overal en nergens om. Wilson lijkt niet op de versiertoe, hij zit ze meer een beetje vertederd aan te kijken, zoals een vader dat doet bij zijn eigen spruiten, ook al zijn ze halfsimpel. Hij gaat er zo in op dat hij op een gegeven moment zich er zelfs hardop over verbaast dat ze al zo groot zijn – alsof hij ze al als baby's heeft gekend. Serghini's accent heeft groot succes bij de kappersassistentes, ze willen alles weten over de stam waartoe hij behoort, hij dist ze allerlei antropologenverhalen op, het stel ligt dubbel van de lach.

Het zal wel een mooie vertoning zijn geweest. Op een gegeven moment keek Adam onwillekeurig links van zich. Voelde hij soms hoe de vrouw naast hem zich in stilte blauw zat te ergeren (maar waarom zou ze eigenlijk?)? Of zou hij misschien een lichte druk tegen zijn linkeronderarm hebben gevoeld, een discrete maar gebiedende por met een elleboog? Wilson en hij hadden zojuist tot grote schrik van de twee jonge gansjes een gedicht van Auden voorgedragen:

*The stars are not wanted now: put out every one;
Pack up the moon and dismantle the sun;
Pour away the ocean and sweep up the wood.
For nothing now can ever come to any good.*

Klein elleboogduwtje. Ja, er was geen twijfel aan. Hij kijkt links van zich. Zijn ogen ontmoeten die van zijn buurvrouw. En dat was het moment waarop ze prevelde:

‘Ik ben de rijkste vrouw van Yorkshire.’